

A lelőhely a mai Tolna-Mözs DK-i határában található, melyet ÉNy-ról és DK-ról egy-egy patak határol. A 16 618 m² felület feltárása során 292 objektum került napvilágra, ebből 162 gödör, 7 kemence, 18 árok, 41 sír, 12 épület (9-ről csupán feltételezhető, hogy valamilyen épület része, mivel 3-4 cölöphelyből áll), 1 paliszádfal és 265 cölöphely. A rézkori, bronzkori, kelta, Árpád-kori (11–13. sz.) településnyom mellett, rézkori, bronzkori, kelta és avar (7–8. sz.) sírok is napvilágra kerültek. Az objektumok a lehumuszolt terület teljes egészén, átlagos sűrűséggel helyezkedtek el. A sírok mellett a legjelentősebb objektum a 3 alapárkos, cölöpszerkezetes, téglalap alakú, kétszaztatú, 6×10 m²-es épület. A 3. sz. épület csak kb. félig nyúlt be az ásatás területére, így annak teljes mérete kérdéses.

A rézkorhoz köthető gödrök közül a legérdekesebb a 207/386 sz., melyben 4 emberi vázat egymásra dobálva, a 220/412-ben egy emberi vázat és egy kutyavázat és a 166/247 sz. gödörben, pedig egy emberi vázat találtunk, mely a gödör Ny felé eső falához volt húzva szorosan és csiga, kagyló, faszénrétegre volt helyezve.

A kelta sírok DK-ÉNy vagy DNy-ÉK-i (6 db) tájolásúak voltak; a belőlük előkerült leletanyag többségét a bronz kar-, lábperecek, vascsatok és az edénymellékletek tették ki.

Az avar sírok, kevés kivétellel, ÉNy-DK-i tájolásúak és szinte teljesen kiraboltak voltak, általában a vascsatot, kerámiát és az állatcsontokat hagyták a helyén a rablók. A rablógödröket már a bontás előtt lehetett látni a sírok tetején; az elhelyezkedésük alapján a legtöbb esetben a felsőtestre raboltak rá a későbbi sírrablók. A leggazdagabb sírban vastórt, övhöz tartozó bronzcsatot, szíjvéget, vas nyílhegyet, csont tegezmerévítőt találtunk.

Munkatársak: Kiss Csaba Kálmán, Kemsei Dóra régészek; Víg Anita, Ligeti Gábor, Fehér Alíz, Szász Péter, Domján Anita, Nagy Gábor, Boromisza János, Telekes Katalin, Kocsis János, Horváth András, Grósz Dóra, Bányász Diána, Kóra Mária Katalin, Dombi Gábor, Kovács Gábor, Komáromi Róbert, Villuth Áron, Schalli Pál, Pásztor István technikusok.

CSÉKI ANDREA

564. Torony, Nyeste-Nyárs-pataktól K-re
(Hammat-dűlő)
(KÖH 72935)

(Vas megye) B

2009. július 27. és augusztus 6. között a Vas Megyei Múzeumok Igazgatósága próbafeltárást végzett tervezett lakópark építését megelőzően. A próbafeltárás nem terjedt ki a telkek területére, az I. ütemben csak az út és a csapadékvíz elvezetés miatt bolygatott területeket érintette, nagysága 1000 m² volt. Összesen 12 kutatóárkot húztunk, melyeket az út nyomvonalának teljes hosszára és szélességére kiterjedően jelöltünk ki. A feltárás során 7 objektumot és egy nagyobb – egyelőre nem tisztázott korú és méretű (kb. 100×25 m-es) – jelenséget találtunk.

Ez utóbbi feltehetően egy régebbi patak- vagy tómeder lehet, itt-ott szórványosan őskori kerámiatöredék, kovapattinték és magkő került elő belőle.

Az objektumok a terület Ny-i legszélétől a 3. sz. árok K-i széléig tartó nyomvonalszakaszra korlátozódtak. A feltételezett lelőhely – mind a korábbi szomszédos feltárási eredményekkel, mind a szintvonal-adatokkal, mind pedig a mostani feltárásból nyert információkkal összevetve – nem a dombtetőn, hanem a Ny-i irányban lévő, lejtős domboldalon helyezkedhet el.

A feltárt objektumok közül az 1. sz. a legjelentősebb, mely humuszoláskor vörös és fekete, jól átégett, kb. 1,2 m átmérőjű paticsfoltként jelentkezett, kőlapokkal a szélén. Bontás közben 6 kerámiaedény, 2 kova, 1 agancstöredék és egy nagyméretű őrlőkő elhasított darabjai kerültek elő belőle. Az edények a gödör szélén körben voltak elhelyezve, ezen belül élére állított és lapjára fektetett köveket találtunk, melyek mintegy teknőt képeztek az apróra – szinte hamuvá – égett agancsnak. A gödör belseje nagyon sok és jó állapotban megmaradt faszenet tartalmazott, melyből mintát vettünk. A két kován egykori égés nyoma látszik. A gödör belső része vastagon kiégett agyaggal, paticsal borított, melyeken az ág-, vagy ujjnyomat mintája szépen megmaradt. A gödör közepén egyetlen apró kalcinátumdarabka került elő, mely a jelenség temetkezés funkcióját erősítené.

A kerámia nyersanyaga, apró kavicsos soványítása, szürke színe a rézkori hagyományokra utal, de az edények alakja és díszítése, peremkiképzése inkább a fiatalabb kora bronzkori emlékek formakincsét tükrözi. Szerintünk egy a badeni kultúránál fiatalabb, de a Makó-kultúránál idősebb – talán a szomszédos ausztriai területeken jobban ismert és kutatott – Jevišovice-kultúra lelőhelyét találtuk meg Torony határában.

Munkatársak: Isztin Gyula, Kőszegi Ádám régész-technikusok; Czöndör János, Nagy Csaba és Nagy Ákos.

NAGY MARCELLA

565. Törökbálint, Spitz-Äcker
(MRT 7. k. 36/3 lh., KÖH 11913)

(Pest megye) U

2009. július 9–13. között helyszíni szemlét tartottunk Törökbálint ismert régészeti lelőhelyeinek területén, a község településrendezési tervének módosításához kapcsolódóan. Az állapotfelmérés során csupán egyetlen lelőhely felszínét tudtuk terepbejárás módszerekkel kutatni. Az MRT szerint a lelőhely az Égett-völgy Ny-i oldalán, az egykori iparvágány nyomvonalán húzódó műút mindkét oldalán lokalizálható. Az út K-i oldala sűrű bozótossal és füves réttel fedett, kutathatatlan volt, az út Ny-i oldala azonban frissen szántott, járható felszínű. A lelőhelyen jóval kisebb területen gyűjtöttünk neolitikus töredékeket, mint ahogy azt az MRT térképe jelöli. A DNy felé enyhén emelkedő felszín egy ponton határozottabban kiemelkedik a környezetéből, ezen a „magaslaton” gyűjtöttünk kevés számú cserepet. Az út

mellett közvetlenül, amely már mélyebben fekvő területen halad, nem találtunk leletanyagot.

FEKETE CSANÁD

566. Törökbálint, Tópark (Kukorica-dűlő)
(KÖH 67401)

(Pest megye) U, R, B, Ró, Á

2009. szeptember 7. és december 4. között az M0 autópálya K-i oldalán, a tervezett körforgalom, és a körforgalomhoz csatlakozó leosztók területén végeztünk megelőző feltárást. A területen 117 régészeti jelenséget tártunk fel, melyek közül 101 gödör, 11 árok, 3 ház, 1 kút és 1 cölöplyuk. A jelenségek közül 52 a neolitikum időszakából, 16 a korai rézkorból származik, 14 a korai bronzkori nagyrévi kultúrához tartozik, 10 keltezhető a római korra, 10 az Árpád-korra; 3 újkori jelenséget találtunk, 12 lelet nélküli gödör pedig ismeretlen korú.

A neolit jelenségek mind a *középső neolit korú, zselízi kultúrához* tartoznak, két településrészletet alkotnak. Egy nagyobb településrészlet feküdt az ÉNy-i leosztó DK-i szélén, és egy kisebb településrészletet tártunk fel a leosztó ÉNy-i végén is, egy alacsony, természetes magaslaton. A két településrészlet között kb. 30–40 m hosszú, üres terület húzódik. A D-i településrészlet legfontosabb jelensége a 75. sz. objektum, a vonaldíszes kultúrkörre jellemző, jellegzetes hosszúház cölöplyukai. A házból 25 cölöplyuk maradt fenn, É–D-i tájolású; 15×5 m nagyságú részt tártunk fel belőle. A cölöplyukak három sorba rendezve kerültek elő, egy negyedik cölöplyuksor indult a ház K-i szélén, de ezt a részt levágta a római árok. A cölöplyukak viszonylag nagyok, 60 cm átmérőjűek, 40–45 cm mélyek voltak. A ház É–D-i tájolásához igazodtak a szomszédos, hosszúkás, neolit gödrök is, melyek leletanyagából nagy mennyiségű zselízi kerámiatöredék, obszidiánpenge és rengeteg áglenyomatot patics került elő.

Hasonló méretű és nagyságú cölöplyukakból állt a másik neolit épület is. A 6, két sorba rendezett cölöplyuk egy 4,4×3 m nagyságú, K–Ny tájolású kicsi épület, vagy egy nagyobb építmény részlete lehet.

A leosztó ÉNy-i végén fekvő telepen csak 1 cölöplyukat találtunk, a többi jelenség kisebb-nagyobb agyaggyerő és hulladékgödör, nagy mennyiségű leletanyaggal. A kerámiatöredékek között sok karcolt díszes töredéket találtunk, és néhány vörös festésű darabot. A minták a korai zselízi kultúra jellegzetes díszítését alkotják, és 2 töredéken látható a kottafejes időszak jellemző díszítése is. Több csótalpas töredék is előkerült, köztük a Sopot-Bicske-kultúra töredéke. A legszebb kőszeközletünk egy csiszolt kőbuzogány, és egy csiszolt kővéső.

A *kora rézkori telep* a körforgalom K-i felén és az ÉK-i leosztó DNy-i szélén feküdt. A telep nagy területen ritkán elszórt, kisebb-nagyobb méretű gödrökből állt. A gödrökből a késő lengyeli kultúra nem túl jellegzetes, kevés kerámiatöredéke került elő, a 88. sz. gödörben a Ludanice-csoport jellegzetes csótalpas töredékét találtuk meg. A telep legfontosabb jelenségei a nagy, henger

alakú, 1,5–3 m mély gödrök. Oldalukon kisebb vörösre égett foltokat találtunk, a gödrök alján keményre dönögölt agyagréteg feküdt, a jelenségek valószínűleg tárológödrök lehettek. A rézkori gödrök a 88. sz. objektum kivételével leletekben szegények voltak.

Az ÉNy-i leosztó közepén a *kora bronzkori nagyrévi kultúra* kicsi településrészlete feküdt. A jelenségek kicsi, kerek, sorba rendezett gödrök voltak, és valószínűleg a bronzkori telephez tartozott a 74. sz. objektum, egy kicsi árok-részlet is. Szinte mindegyik bronzkori gödör alján 5–6 cm vastag, vörös-fekete foltos, égett, kormos réteg húzódott. A bronzkori gödrök is leletben viszonylag szegények voltak, de találtunk egy majdnem teljesen ép kicsi bögrét, és valószínűleg további 5–6 összeragasztható edényt.

A körforgalom területén egy hatalmas méretű árokrendszer feküdt, az árkokban talált kevés lelet (bronzpénz, bronzfibula) alapján a *római korra* kelteztük, valószínűleg a közelben fekvő római villagazdaság része lehetett. A benne talált habarcsdarabok alapján a római villagazdasághoz tartozhatott a 31. sz. objektum, egy kővel kirakott szélű kút. A jelenség nagy része a feltárási területen kívül feküdt, és a felette húzódó 3 m vastag humuszréteg alapján nem lehetett teljesen feltárni.

Az ÉK-i leosztó területén egy kis *Árpád-kori* településrészletet találtunk. A telephez tartozik a 87. sz. objektum, egy kicsi, földbe mélyített ház, az É-i sarkában egy kicsi tűzhellyel, valamint a 89., 96. sz. gödrök, és egy rövid árok-részlet, az 59. sz. objektum, jellegzetes karcolt, hullámos vonalköteggel díszített fazéktöredékekkel.

KOVÁCS ÁGNES – RAJNA ANDRÁS

567. Túrkeve határa

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) B, Sza, A, Á, Kk

2009. április 1. és május 22. között régészeti feltárást végeztünk a Túrkeve-D-1 jelű gázkút termelésbe állítása előtt. Ez idő alatt három lelőhelyen, összesen 4314 m² felületen folyt előzetes kutatás.

Simon-Bala (KÖH 65414): Két kultúra leleteit találtuk meg. A szarmata falu házai, gödreij, árakai, kútjai gazdag kerámiaanyagot tartalmaztak. A lelőhelyen egy avar gödörház is előkerült.

Túrkeddi (KÖH 65346): Három időszakból 61 objektumot tártunk fel. A késő bronzkort a Gáva-kultúra gödreij képviselték. Az avar korból néhány gödör mellett egy ház is előkerült, benne jellegzetes sütőharanggal. Az Árpád-kori Nácsaegyháza falut gödrök, árkok, és félig földbe mélyített házak jelölték.

Túrkeddi-Szőlők (KÖH 65396): Egy késő középkori tanya maradványait tártuk fel, melyet 8 objektum jelzett.

MADARAS LÁSZLÓ

568. Újkér határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ó, Ró, Kö, Kk, Kú

2009. februárban helyszíni szemlét tartottam Újkér határában, a szélérőművek telepítésére kijelölt területeken.